

Miljömedvetenhet: vardagsvanor, mål och lagar i Sverige

Berättelse

Små vanor i vardagen

Om du flyttar till Sverige kommer du snart att se hur miljöfrågor finns med i många vardagliga situationer. Två saker märks särskilt tydligt: att man sorterar sina sopor och att man pantar burkar och flaskor. Det betyder inte att alla gör allting, eller att varje person bryr sig lika mycket. Mycket handlar om vanor, lagar och praktiska lösningar som pant och sopsortering. Men för många har det blivit en helt vanlig del av veckan, ungefär lika självklart som att handla mat eller åka buss.

Att sortera sopor

Att sortera sopor betyder att man inte slänger allt avfall i samma påse. I stället delar man upp det efter material: papper för sig, plast för sig, samt metall och glas för sig. Många sorterar också ut sitt matavfall. Tanken är att materialet ska kunna återvinnas och användas på nytt, i stället för att bara slängas. Reglerna för hur förpackningar samlas in håller på att ändras. Senast den 1 januari 2027 ska alla kommuner ha infört så kallad fastighetsnära insamling. Det betyder att hushållen lättare ska kunna lämna förpackningar av papper, plast, metall och glas nära hemmet, i stället för att åka långt.

Pant – ett välkänt system

Pant är ett annat välkänt exempel. När du köper en läskburk eller en PET-flaska betalar du lite extra pengar, och de kallas pant. När förpackningen är tom lämnar du tillbaka den i en pantmaskin, ofta inne i mataffären, och får tillbaka panten. Systemet sköts av ett företag som heter Returpack, som många känner igen under namnet Pantamera. Målet är att 90 procent av alla burkar och PET-flaskor ska återvinnas. År 2024 låg pantningsgraden enligt Pantamera på omkring 87,6 procent, vilket motsvarade över 2,8 miljarder förpackningar. Från september 2025 höjdes panten, så att en aluminiumburk gick från 1 till 2 kronor och en stor PET-flaska (1 liter och uppåt) från 2 till 3 kronor. Exakta belopp och siffror ändras dock över tid, så de allra senaste uppgifterna bör man alltid kontrollera hos Pantamera. Liknande pantsystem och hög återvinning finns för övrigt även i flera andra länder.

Mål och lagar bakom vanorna

Bakom de små vanorna finns också tydliga politiska mål och lagar. Sedan 2017 har Sverige ett klimatpolitiskt ramverk som består av tre delar: en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd som följer upp arbetet. Ramverket beslutades av en bred majoritet i riksdagen. Klimatlagen trädde i kraft den 1 januari 2018 och säger att regeringen ska föra en politik som bygger på klimatmålen. Lagen kräver också att regeringen vart fjärde år tar fram en klimatpolitisk handlingsplan, alltså en plan som visar hur målen ska nås. Det långsiktiga målet är att Sverige senast år 2045 inte ska ha

några nettoutsläpp av växthusgaser. Därefter ska upptaget vara större än utsläppen. Utsläppen från svenskt territorium ska då vara minst 85 procent lägre än de var år 1990.

Fakta och attityd är inte samma sak

Det är lätt att dra slutsatsen att alla i Sverige är mycket miljömedvetna, men så enkelt är det inte. Hur mycket varje person faktiskt gör för miljön är olika från person till person. Mycket handlar om vanor och om vilka praktiska lösningar som finns. De totala utsläppen av växthusgaser ökade till och med något under 2024 jämfört med 2023, enligt Naturvårdsverkets statistik. Hur stora utsläppen är räknas dessutom på olika sätt beroende på mätmetod, så för exakta siffror bör man gå till Naturvårdsverkets aktuella statistik. Det man däremot säkert kan säga är att det finns lagar, mål och praktiska system som gör det enkelt att sortera och panta, och att det är vanligt att många i Sverige använder dem i sin vardag.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
miljömedveten	som bryr sig om och tänker på miljön
avfall	sopor; sådant som blir över och ska slängas
material	det som en sak är gjord av, t.ex. plast eller glas
återvinna	ta hand om material och använda det på nytt
fastighetsnära	nära bostaden eller huset där man bor
pant	extra pengar man betalar och får tillbaka när man lämnar en burk eller flaska
pantningsgrad	hur stor andel av alla burkar och flaskor som pantas
ramverk	en grund med flera delar som hör ihop
handlingsplan	en plan som visar hur man ska göra för att nå ett mål
nettoutsläpp	det som släpps ut minus det som tas bort igen
växthusgas	en gas, t.ex. koldioxid, som påverkar klimatet
territorium	det område som hör till ett land
attityd	hur man tänker och känner om något

Läsförståelsefrågor

1. Vad betyder det att sortera sopor enligt texten?
 1. Att slänga allt avfall i en och samma påse.
 2. Att dela upp avfallet efter material så att det kan återvinnas.
 3. Att aldrig slänga något hemma.
2. Vad menas med “fastighetsnära insamling”?
 1. Att man måste åka långt för att lämna förpackningar.
 2. Att hushållen ska kunna lämna förpackningar nära hemmet.
 3. Att man bränner alla sopor hemma.
3. Vad är målet för hur stor andel av alla burkar och PET-flaskor som ska återvinnas?
 1. 90 procent.
 2. 50 procent.
 3. 100 procent direkt.
4. Vad säger texten om de exakta pantbeloppen och siffrorna?
 1. Att de är likadana för alltid.
 2. Att de ändras över tid och bör kontrolleras hos Pantamera.
 3. Att ingen vet hur pant fungerar.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Klimatlagen trädde i kraft den 1 januari 2018.
 2. Klimatramverket beslutades av en bred majoritet i riksdagen.
 3. Alla i Sverige är mycket miljömedvetna.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Regeringen ska ta fram en klimatpolitisk handlingsplan vart fjärde år.
 2. Senast den 1 januari 2027 ska alla kommuner ha fastighetsnära insamling.
 3. Sverige är bäst i världen på återvinning.
7. Förklara med egna ord hur pantsystemet fungerar, från att man köper en flaska till att man lämnar tillbaka den.
8. Texten säger att exakta utsläppssiffror “räknas på olika sätt beroende på mätmetod” och att man bör gå till Naturvårdsverkets statistik. Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
9. Vad är skillnaden mellan en vardagsvana (som att panta) och en lag (som klimatlagen)? Svara med stöd i texten.

10. Texten skiljer mellan “fakta” och “attityd”. Förklara med egna ord vad den skillnaden betyder här.
11. Varför tror du att det finns både lagar/mål och praktiska lösningar som pant och sopsortering, och inte bara det ena?
12. Texten säger att miljötänk syns i många “vardagliga situationer”. Vilka exempel ur texten visar det, och kan du komma på fler från ditt eget liv?

Diskussionsfrågor

- Finns det pant, sopsortering eller mål för miljön där du kommer ifrån? Berätta hur det fungerar.
- Texten säger att kommunen ska göra det lätt att lämna förpackningar nära hemmet. Vad skulle göra det enklare för just dig att sortera och panta där du bor nu?
- Man hör ibland att ett land är “bäst i världen” på något. Varför är det klokt att fråga efter en källa innan man tror på sådana påståenden, och hur kan man tänka källkritiskt?
- Vissa tycker att staten ska bestämma mycket om miljön genom lagar och mål, andra tycker att det mest borde vara upp till varje person. Vad tycker du, och varför?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om hur du själv tänker och gör kring miljön i vardagen. Beskriv en eller två konkreta vanor, förklara varför du gör så och om något har förändrats sedan du kom till Sverige.